

УДК 343.31+343.35

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.2.23>

**КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ
ПРОТИ АВТОРИТЕТУ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ,
ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ОБ'ЄДНАНЬ ГРОМАДЯН
ТА КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ЖУРНАЛІСТІВ**

Боровик Андрій Володимирович,

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука

У статті досліджено погляди вчених щодо класифікації кримінальних правопорушень, передбачених розділом XV Особливої частини КК «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів», задля вироблення науково обґрунтованого підходу до поділу цих кримінально протиправних діянь на певні групи залежно від їх безпосереднього основного чи видового об'єктів.

За результатами дослідження запропоновано таку класифікацію цих деліктів: 1) кримінальні правопорушення проти державних символів та порядку їх використання (ст. 338 і 339 КК); 2) кримінальні правопорушення, пов'язані з перешкоджанням діяльності підприємств, установ, організацій та об'єднань громадян (ст. 340 і 341 КК); 3) кримінальні правопорушення проти представників влади й інших осіб у зв'язку з їх службовою чи громадською діяльністю» (ст. 342-345, 346, 347, 348, 349, 350-352 КК); 4) кримінальні правопорушення проти журналістів (ст. 345-1, 347-1, 348-1, 349-1); 5) кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним заволодінням чи пошкодженням документів, штампів, печаток, а також їх підробленням, збутом чи використанням (ст. 357 і 358 КК); 6) кримінальні правопорушення проти порядку наділення владними повноваженнями (ст. 353, 359 КК); 7) кримінальні правопорушення у сфері забезпечення порядку реалізації прав та виконання обов'язків (ст. 354–356 КК); 8) інші кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян (ст. 360 КК).

Наведена класифікація не позбавлена дискусійних моментів, однак вона може бути врахована в удосконаленні кримінального законодавства, а також є своєрідним орієнтиром у подальшому дослідженні актуальних проблем кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів.

Ключові слова: класифікація кримінальних правопорушень, авторитет, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, об'єднання громадян, кримінальні правопорушення проти журналістів.

Borovyk Andrii. Classification of criminal offenses against the authority of government bodies, local governments, associations of citizens and criminal offenses against journalists

The article examines the views of scholars on the classification of criminal offenses under Chapter XV of the Special Part of the Criminal Code "Criminal offenses against the authority of public authorities, local governments, associations of citizens and criminal offenses against journalists" to develop a scientifically sound approach to the division of these criminal offenses actions on certain groups depending on their immediate main or species objects.

According to the results of the study, the following classification of these delicts is proposed: 1) criminal offenses against state symbols and the order of their use (Articles 338 and 339 of the CC), 2) criminal offenses related to obstruction of enterprises, institutions, organizations and associations (Articles 340 and 341 of the CC); 3) criminal offenses against government officials and other persons in connection with their official or public activities (Articles 342-345, 346, 347, 348, 349, 350-352 of the CC); 4) criminal offenses against journalists (Articles 345-1, 347-1, 348-1, 349-1), 5) criminal offenses related to illegal possession or damage of documents, stamps, seals, as well as their forgery, sale or use (Articles 357 and 358 of the CC); 6) criminal offenses against the procedure for conferring power (Articles 353, 359 of the CC); 7) criminal offenses in the field of ensuring the order of realization of rights and performance of duties (Articles 354-356 of the CC); 8) other criminal offenses against the authority of public authorities, local governments, associations of citizens (Article 360 of the CC)

This classification is not without discussion, but it can be taken into account in improving criminal law, and is a kind of guide in further study of current issues of criminal liability for criminal offenses against the authority of public authorities, local governments, associations and criminal offenses against journalists.

Key words: *classification of criminal offenses, authority, public authorities, local self-government bodies, associations of citizens, criminal offenses against journalists.*

Важливою умовою функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування є створення надійної та ефективної системи кримінально-правової охорони їх авторитету від злочинів та кримінальних проступків.

Із цієї метою в Кримінальному кодексі України (далі – КК) створено систему заборонних кримінально-правових норм, що розміщені насамперед у розділі XV «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів».

Розробка численних і складних питань відповідальності за ці кримінально протиправні діяння потребує звернення до питання їх класифікації.

Актуальні проблеми відповідальності за кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальних правопорушень проти журналістів знайшли відображення у працях Г.Є. Болдаря, Н.О. Гуторової, Ю.П. Дзюби, Л.В. Дороша, О.О. Дудорова, О.В. Зайцева, І.М. Залялової, О.О. Кашкарова, В.А. Клименка, О.О. Книженко, В.О. Навроцького, В.І. Осадчого, І.М. Салімонова, І.М. Чуб, О.А. Чувакова та інших. Водночас низка питань у цій сфері залишаються недостатньо дослідженими або дискусійними. Серед них і питання класифікації кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань

громадян та кримінальних правопорушень проти журналістів.

Метою статті є дослідження поглядів вчених щодо класифікації кримінальних правопорушень, передбачених розділом XV Особливої частини КК, задля вироблення науково обґрунтованого підходу до поділу цих кримінально протиправних діянь на певні групи залежно від їх безпосереднього основного чи видового об'єктів.

У теорії кримінального права немає єдності в поглядах вчених щодо класифікації кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальних правопорушень проти журналістів. Ситуація ускладнюється ще й тим, що під час виокремлення окремих їх видів допущені помилки як в конструкціях відповідних кримінально-правових заборон, так і у визначенні їх місця в системі Особливої частини КК. Окрім цього, у результаті прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» від 14 травня 2015 року розділ XV Особливої частини КК зазнав суттєвих змін. У подальшому з прийняттям закону про кримінальні проступки змінилася і класифікація злочинів, які трансформувалися у кримінальні правопорушення з поділом на злочини і кримінальні проступки. Цей факт також не враховано у відповідних класифікаціях з огляду на той факт, що більшість таких

класифікацій розроблялися ще до запровадження кримінальних проступків.

Погляди вчених різняться як щодо назв відповідних груп кримінальних правопорушень, так і щодо їх кількості, критеріїв класифікації.

Н.О. Гуторова, Л.В. Дорош та О.В. Зайцев залежно від безпосереднього об'єкта ці кримінальні правопорушення поділяє на такі групи: 1) кримінальні правопорушення у сфері використання державних символів (ст. 338 і 339 КК); 2) кримінальні правопорушення, пов'язані із перешкоджанням діяльності організацій та об'єднань громадян (ст. 340 і 341 КК); 3) кримінальні правопорушення проти представників влади, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань (ст. 342–353 КК); 4) кримінальні правопорушення у сфері використання документів і засобів отримання інформації (ст. 357–360 КК); 5) інші кримінальні правопорушення проти авторитету держави і діяльності об'єднань громадян (ст. 354–356 КК) [1, с. 517; 2, с. 450]. Серйозною вадою цієї класифікації видається щонайменше неврахування змін до КК, обумовлених прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення гарантій законної професійної діяльності журналістів» від 14 травня 2015 року. Оскільки підручник підготовлений у 2020 р. зазначені зміни слід було б врахувати в межах третьої або іншої групи, адже журналісти не відносяться ні до представників влади, ні до членів громадських формувань.

Схожу класифікацію цих кримінальних правопорушень за безпосереднім об'єктом пропонує В.А. Клименко, виділяючи такі їх групи: 1) злочини у сфері використання державних символів (ст. 338 і 339 КК); 2) злочини, пов'язані із перешкоджанням діяльності організацій та об'єднань громадян (ст. 340 і 341 КК); 3) злочини проти представників влади, органів місцевого самоврядування, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань (ст. 342–353 КК); 4) злочини у сфері використання документів і засобів отримання інформації (ст. 357–360 КК); 5) інші злочини проти авторитету держави, органів місцевого самоврядування та діяльності об'єднань громадян

(ст. 354–356) [3, с. 518]. Таким чином, В.А. Клименко, на відміну від попередніх дослідників, у третій та п'ятій групі кримінальних правопорушень поряд із представниками влади згадує про органи місцевого самоврядування.

Найбільш лаконічна класифікація розроблена І.М. Заляловою, яка всі злочини зазначеного розділу КК поділяє на три групи. Це злочини, що посягають на авторитет: 1) державних символів Української держави і суверенні її права (ст. 338 і 339 КК); 2) органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також будь-яких інших підприємств, установ та організацій (ст. 340, 341, 354–360 КК); 3) працівників органів, які вони представляють, а значить, і авторитет цих органів (ст. 342–353 КК) [4, с. 20, 21]. І.М. Чуб стверджує, що ця систематизація вбачається занадто загальною, оскільки до другої групи входять такі різні злочини, як, наприклад, захоплення державних або громадських будівель чи споруд (ст. 341 КК), примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ст. 355 КК), підробка документів, печаток, штампів (ст. 358 КК). Цілком очевидно, що ці злочини мають різні безпосередні об'єкти, а тому їх належить віднести до різних груп [5, с. 271].

Більш диференційований підхід до класифікації кримінальних правопорушень досліджуваної категорії пропонує О.О. Дудоров. На переконання вченого, ці делікти доцільно поділяти на кримінальні правопорушення: 1) проти державних символів (ст. 338, 339 КК); 2) пов'язані з перешкоджанням діяльності організацій, об'єднань громадян та представників влади (ст. 340–352); 3) проти достовірності документів, штампів, печаток (ст. 357, 358 КК); 4) інші (ст. 353–356, 359, 360 КК) [6, с. 838].

Інші дослідники обґрунтовують ще більш розгалужену систему досліджуваних деліктів, виділяючи від п'яти до семи відповідних груп злочинів.

На думку О.А. Чувакова, злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян залежно від безпосередніх об'єктів варто поділяти на такі види: 1) злочини, що посягають на авто-

ритет державної влади і громадського ладу (ст. 338, 341, 354 КК); 2) злочини, що посягають на нормальну діяльність органів влади, управління, громадських організацій, службових осіб і представників громадськості (ст. 340, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353 КК); 3) злочини, що посягають на порядок зберігання й охорони документів, штампів, печаток (ст. 357, 358 КК); 4) злочини, що посягають на порядок забезпечення дотримання певних правил (ст. 355, 356, 359, 360 КК); 5) злочини, що посягають на порядок дотримання міжнародних конвенцій, учасником яких є Україна (ст. 339 КК) [7, с. 321].

Г.Є. Болдарь презентує дещо іншу класифікацію цих деліктів. На думку вченого, оскільки авторитет як родовий об'єкт злочинів, що передбачені розділом XV Особливої частини КК, є явищем багатограним, то за безпосереднім об'єктом вказані посягання можна класифікувати таким чином: 1) злочини, що посягають на авторитет органів державної влади в частині дотримання встановленого законодавством порядку використання державних символів (ст. 338 і 339 КК); 2) злочини, що посягають на авторитет органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян в частині дотримання встановленого законодавством порядку діяльності підприємств, установ або організацій та об'єднань громадян (ст. 340 і 341 КК); 3) злочини проти представників влади та інших осіб у зв'язку з виконанням службових обов'язків або державною, службовою чи громадською діяльністю (ст. 342-352 КК); 4) злочини, що посягають на авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян в частині дотримання встановленого законодавством порядку обігу та використання документів, печаток, штампів, бланків, спеціальних технічних засобів отримання інформації та ліній зв'язку (ст. 357-360 КК); 5) інші злочини, що посягають на авторитет органів влади та місцевого самоврядування, об'єднань громадян, державних підприємств, установ чи організацій (ст. 353-356 КК) [8, с. 301].

Окремі дослідники в якості критерію класифікації використовують не безпосе-

редній основний, а видовий об'єкт кримінального правопорушення. Видовий об'єкт обрано не випадково, адже, як відмічено в науковій літературі, видовий об'єкт злочину є спільним для безпосередніх об'єктів декількох споріднених злочинів у межах одного або різних розділів Особливої частини КК України. Він схожий на родовий об'єкт, хоча має меншу сферу впливу, забезпечуючи кримінально-правову охорону окремих груп однорідних або тотожних суспільних відносин [9, с. 263-264].

В.І. Осадчий серед злочинів, передбачених у розділі XV Особливої частини КК, виділяє ті, що пов'язані з посяганням на законний порядок: 1) виконання представником влади і працівником правоохоронного органу службових обов'язків, членом громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовцем – обов'язків щодо охорони громадського порядку як виду управлінської діяльності (ст. 342, 343, 345, 347, 348 КК); 2) виконання державним діячем службових обов'язків чи громадським діячем громадської діяльності (ст. 344, 346, 351 КК); 3) виконання службовою особою службових обов'язків чи громадянином – обов'язку громадського (ст. 350, 352 КК); 4) здійснення громадянами своїх прав і свобод (ст. 340, 341, 349, 354, 355, 356 КК); 5) користування документами, печатками, штампами, технічними засобами (ст. 357-360 КК); 6) використання державних символів, владних повноважень, звань службової особи (ст. 338, 339, 353 КК) [10, с. 96-99].

О.О. Книженко та І.М. Салімонов вважають, що залежно від видового об'єкта ці злочини можуть бути умовно розподілені на такі групи: 1) злочини, що посягають на суспільні відносини у сфері належного ставлення та використання державних символів (ст. 338 і 339 КК); 2) злочини, що посягають на суспільні відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності державних установ та об'єднань громадян (ст. 340, 341 КК); 3) злочини, що посягають на суспільні відносини у сфері забезпечення діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів, інших осіб, що здійснюють охорону правопорядку (ст. 342-353 КК); 4) злочини, що посягають на суспільні відносини у сфері

використання документів і засобів отримання інформації (ст. 357-360 КК); 5) інші злочини проти авторитету держави і діяльності об'єднань громадян (ст. 354-356 КК) [11, с. 436].

Ю.П. Дзюба пропонує класифікувати злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування й об'єднань громадян залежно від їх видового об'єкта. Такими видовими об'єктами цих кримінально протиправних діянь, на його думку, є: 1) відносини у сфері забезпечення нормального використання державних символів; 2) відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності організацій та об'єднань громадян; 3) відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів і членів громадських формувань; 4) відносини у сфері інформаційного забезпечення управління в галузі документообігу; 5) відносини у сфері забезпечення нормального використання ліній зв'язку і спеціальних засобів негласного отримання інформації; 6) відносини у сфері забезпечення встановленого порядку реалізації прав і дотримання обов'язків [12, с. 194].

На переконання І.М. Чуб, видовими об'єктами злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування й об'єднань громадян виступають відносини у сфері забезпечення порядку: 1) застосування державної символіки; 2) діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань; 3) наділення владними повноваженнями; 4) реалізації прав і виконання обов'язків, 5) використання з офіційних документів, печаток, штампів [5, с. 276–277].

О.О. Кашкаров, з урахуванням факту існування видового (групового) об'єкта злочину, злочини, що передбачені розділом XV КК України, поділив на сім груп: 1) злочини, що посягають на порядок використання державних символів; 2) злочини, що посягають на законний порядок діяльності державних, громадських організацій, конституційні та інші права фізичних та юридичних осіб; 3) злочини, що посягають на авторитет правоохоронних органів, членів громадських формувань з охорони громадського порядку і дер-

жавного кордону і військовослужбовців; 4) злочини проти авторитету та нормальної діяльності державних та громадських діячів, а також народних депутатів України та депутатів місцевих рад, комітетів Верховної Ради України та тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України; 5) злочини проти авторитету службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок; 6) злочини проти авторитету державних органів у сфері контролю та регулювання офіційного документообігу; 7) злочини проти авторитету органів державної влади в сфері інформаційної безпеки [13, с. 67–72].

У результаті систематизації поглядів вчених можна запропонувати викласти їх у формі таблиці (табл. 1).

Найбільш оптимальною назвою першої групи злочинів, передбачених розділом XV Особливої частини КК, видається така: *«Кримінальні правопорушення проти державних символів та порядку їх використання»* (ст. 338 і 339 КК). Це обумовлено тим фактом, що кримінально протиправні діяння, передбачені ст. 338, 339 КК, в одних випадках посягають на порядок використання державних символів (наприклад, у разі підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні без права на цей Прапор, або у випадку вчинення дій зневажливого характеру щодо державних символів), а в інших – проти самих державних символів (наприклад, у випадку їх знищення чи пошкодження).

До другої групи слід віднести *кримінальні правопорушення, пов'язані з перешкоджанням діяльності підприємств, установ, організацій та об'єднань громадян* (ст. 340 і 341 КК). Така назва обумовлена зокрема тим, що термін «перешкоджання» вживається у диспозиціях зазначених статей. Захоплення будівель чи споруд, що забезпечують діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, з метою незаконного користування ними, також фактично є перешкоджанням діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян. Натомість збори, мітинги, вуличні походи і демонстрації також є об'єднаннями громадян, і перешко-

Класифікація кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальних правопорушень проти журналістів у теорії кримінального права в теорії кримінального права

Дослідники	Групи кримінальних правопорушень:
Н.О. Гуторова, О.В. Зайцев, Л.В. Дорош	1) у сфері використання державних символів (ст. 338 і 339 КК); 2) пов'язані із перешкоджанням діяльності організацій та об'єднань громадян (ст. 340 і 341 КК); 3) проти представників влади, працівників правоохоронних органів, членів громад, формувань (ст. 342–353 КК); 4) у сфері використання документів і засобів отримання інформації (ст. 357–360 КК); 5) інші кримінальні правопорушення проти авторитету держави і діяльності об'єднань громадян (ст. 354–356 КК) [1, с. 517; 2, с. 430].
В.А. Клименко	1) у сфері використання державних символів (ст. 338 і 339 КК); 2) пов'язані із перешкоджанням діяльності організацій та об'єднань громадян (ст. 340 і 341 КК); 3) проти представників влади, органів місцевого самоврядування, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань (ст. 342–353 КК); 4) у сфері використання документів і засобів отримання інформації (ст. 357–360 КК); 5) інші злочини проти авторитету держави, органів місцевого самоврядування та діяльності об'єднань громадян (ст. 354–356) [3, с. 518].
Г.Є. Болдарь	1) що посягають на авторитет органів державної влади в частині дотримання встановленого законодавством порядку використання державних символів (ст. 338 і 339 КК); 2) що посягають на авторитет органів державної виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян в частині дотримання встановленого законодавством порядку діяльності підприємств, установ або організацій та об'єднань громадян (ст. 340 і 341 КК); 3) проти представників влади та інших осіб у зв'язку з виконанням службових обов'язків або державною, службовою чи громадською діяльністю (ст. 342–352 КК); 4) що посягають на авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян в частині дотримання встановленого законодавством порядку обігу та використання документів, печаток, штампів, бланків, спеціальних технічних засобів отримання інформації та ліній зв'язку (ст. 357–360 КК); 5) інші злочини, що посягають на авторитет органів влади та місцевого самоврядування, об'єднань громадян, державних підприємств, установ чи організацій (ст. 353–356 КК) [8, с. 301].
О.А. Чуваков	1) що посягають на авторитет державної влади і громадського ладу (ст. 338, 341, 354 КК); 2) що посягають на нормальну діяльність органів влади, управління, громадських організацій, службових осіб і представників громадськості (ст. 340, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353 КК); 3) що посягають на порядок зберігання й охорони документів, штампів, печаток (ст. 357, 358 КК); 4) що посягають на порядок забезпечення дотримання певних правил (ст. 355, 356, 359, 360 КК); 5) що посягають на порядок дотримання міжнародних конвенцій, учасником яких є Україна (ст. 339 КК) [7, с. 321].
О.О. Кашкаров	1) що посягають на порядок використання державних символів; 2) що посягають на законний порядок діяльності державних, громадських організацій, конституційні та інші права фізичних та юридичних осіб; 3) що посягають на авторитет правоохоронних органів, членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону і військовослужбовців; 4) проти авторитету та нормальної діяльності державних та громадських діячів, а також народних депутатів України та депутатів місцевих рад, комітетів Верховної Ради України та тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України; 5) проти авторитету службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок; 6) проти авторитету державних органів в сфері контролю та регулювання офіційного документообігу; 7) проти авторитету органів державної влади в сфері інформаційної безпеки [13, с. 67–72].

Закінчення табл. 1

О.О. Дудоров	<p>1) проти державних символів (ст. 338, 339 КК); 2) пов'язані з перешкоджанням діяльності організацій, об'єднань громадян та представників влади (ст. 340–352 КК); 3) проти достовірності документів, штампів, печаток (ст. 357, 358 КК); 4) інші (ст. 353–356, 359, 360 КК) [6, с. 838].</p>
І.М. Залялова	<p>1) що посягають на авторитет державних символів Української держави і суверенні її права (ст. 338 і 339 КК); 2) що посягають на авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а також будь-яких інших підприємств, установ та організацій (ст. 340, 341, 354–360 КК); 3) що посягають на авторитет працівників органів, які вони представляють, а значить, і авторитет цих органів (ст. 342–353 КК) [4, с. 21].</p>
Ю.П. Дзюба	<p>1) що посягають на відносини у сфері забезпечення нормального використання державних символів; 2) що посягають на відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності організацій та об'єднань громадян; 3) що посягають на відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів і членів громадських формувань; 4) що посягають на відносини у сфері інформаційного забезпечення управління в галузі документообігу; 5) що посягають на відносини у сфері забезпечення нормального використання ліній зв'язку і спеціальних засобів негласного отримання інформації; 6) що посягають на відносини у сфері забезпечення встановленого порядку реалізації прав і дотримання обов'язків [12, с. 188–194].</p>
І.М. Чуб	<p>1) що посягають на відносини у сфері забезпечення порядку застосування державної символіки; 2) що посягають на відносини у сфері забезпечення порядку діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань; 3) що посягають на відносини у сфері забезпечення порядку наділення владними повноваженнями; 4) що посягають на відносини у сфері забезпечення порядку реалізації прав і виконання обов'язків; 5) що посягають на відносини у сфері забезпечення порядку використання з офіційних документів, печаток, штампів [5, с. 276–277].</p>
В.І. Осадчий	<p>1) що пов'язані з посяганням на законний порядок виконання представником влади і працівником правоохоронного органу службових обов'язків, членом громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовцем – обов'язків щодо охорони громадського порядку як виду управлінської діяльності (ст. 342, 343, 345, 347, 348 КК); 2) що пов'язані з посяганням на законний порядок виконання державним діячем службових обов'язків чи громадським діячем громадської діяльності (ст. 344, 346, 351 КК); 3) що пов'язані з посяганням на законний порядок виконання службовою особою службових обов'язків чи громадянином – обов'язку громадського (ст. 350, 352 КК); 4) що пов'язані з посяганням на законний порядок здійснення громадянами своїх прав і свобод (ст. 340, 341, 349, 354, 355, 356 КК); 5) що пов'язані з посяганням на законний порядок користування документами, печатками, штампами, технічними засобами (ст. 357–360 КК); 6) що пов'язані з посяганням на законний порядок використання державних символів, владних повноважень, звань службової особи (ст. 338, 339, 353 КК) [10, с. 96–99].</p>
І.М. Салімонов, О.О. Книженко	<p>1) що посягають на суспільні відносини у сфері належного ставлення та використання державних символів (ст. 338 і 339 КК); 2) що посягають на суспільні відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності державних установ та об'єднань громадян (ст. 340, 341 КК); 3) що посягають на суспільні відносини у сфері забезпечення діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів, інших осіб, що здійснюють охорону правопорядку (ст. 342–353 КК); 4) що посягають на суспільні відносини у сфері використання документів і засобів отримання інформації (ст. 357–360 КК); 5) інші злочини проти авторитету держави і діяльності об'єднань громадян (ст. 354–356 КК) [11, с. 436].</p>

джання цим заходам є перешкоджанням діяльності об'єднань громадян.

Ю.П. Дзюба зазначає, що виокремлення групи норм про незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів (ст. 340 КК України) та про захоплення державних або громадських будинків чи споруд (ст. 341 КК) можливе лише на підставі спільності їхнього видового об'єкта. Безпосередні об'єкти цих двох злочинів різні. Вони відрізняються один від одного як за суб'єктним складом учасників суспільних відносин, охоронюваних відповідними нормами, так і за механізмом заподіяння шкоди об'єктам [12, с. 191–192].

О.О. Дудоров поєднав зазначену групу кримінальних правопорушень з тими, що посягають на представників влади, назвавши її «кримінальні правопорушення, пов'язані з перешкоджанням діяльності організацій, об'єднань громадян та представників влади (ст. 340–352 КК)» [6, с. 838]. Однак з такою позицією складно погодитися, оскільки ці кримінальні правопорушення суттєво різняться за категорією потерпілих, формами об'єктивної сторони та іншими ознаками.

Водночас, на думку І.М. Чуба, викликає сумніви закріплення у цьому розділі КК незаконного перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій (ст. 340 КК), оскільки безпосередній об'єкт цього злочину не є однорідним з об'єктами інших злочинів, передбачених у розділі XV Особливої частини КК [5, с. 273]. Видається, що кримінальне правопорушення, передбачене ст. 340 КК України, слід віднести до розділу V Особливої частини КК – кримінальних правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Однак до внесення таких змін це кримінальне правопорушення слід віднести до тих, що пов'язані з перешкоджанням діяльності підприємств, установ, організацій та об'єднань громадян.

Щодо третьої групи, то погляди вчених суттєво різняться. Водночас вона є однією з найбільш складних, а тому проаналізуємо її детальніше. Цю групу деліктів вчені називають по-різному, зокрема як кримінальні правопорушення проти представників влади, працівників правоохоронних органів, членів громадських

формувань (ст. 342–353 КК) [1, с. 517; 2, с. 430]; проти представників влади, органів місцевого самоврядування, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань (ст. 342–353 КК) [3, с. 518]; проти представників влади та інших осіб у зв'язку з виконанням службових обов'язків або державною, службовою чи громадською діяльністю (ст. 342–352 КК) [8, с. 300–301]; що посягають на нормальну діяльність органів влади, управління, громадських організацій, службових осіб і представників громадськості (ст. 340, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353 КК) [7, с. 321]; що посягають на відносини у сфері забезпечення нормальної діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів і членів громадських формувань [12, с. 188–194]; що посягають на авторитет працівників органів, які вони представляють, а значить, і авторитет цих органів (ст. 342–353 КК) [4, с. 21]; що посягають на суспільні відносини у сфері забезпечення діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів, інших осіб, що здійснюють охорону правопорядку (ст. 342–353 КК) [11, с. 435–436].

Водночас окремі вчені розділяють зазначену групу кримінально протиправних діянь на декілька груп. Наприклад, В.І. Осадчий виділяє такі групи цих злочинів: 1) ті, що пов'язані з посяганням на законний порядок виконання представником влади і працівником правоохоронного органу службових обов'язків, членом громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону або військовослужбовцем – обов'язків щодо охорони громадського порядку як виду управлінської діяльності (ст. 342, 343, 345, 347, 348 КК); 2) ті, що пов'язані з посяганням на законний порядок виконання державним діячем службових обов'язків чи громадським діячем громадської діяльності (ст. 344, 346, 351 КК); 3) ті, що пов'язані з посяганням на законний порядок виконання службовою особою службових обов'язків чи громадянином – обов'язку громадського (ст. 350, 352 КК); 4) ті, що пов'язані з посяганням на законний порядок здійснення громадянами своїх прав і свобод (ст. 340, 341, 349,

354, 355, 356 КК) [10, с. 97-98]. Натомість О.О. Кашкаров виділив три групи таких злочинів: 1) що посягають на авторитет правоохоронних органів, членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону і військовослужбовців; 2) проти авторитету та нормальної діяльності державних та громадських діячів, а також народних депутатів України та депутатів місцевих рад, комітетів Верховної Ради України та тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України; 3) проти авторитету службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок [13, с. 67-72]. Видається, що підхід до групування цих кримінально протиправних діянь не повинен бути такий диференційований, а класифікація такою занадто розгалуженою.

І.І. Давидович зазначає, що група злочинів, передбачених ст. 342, 343, 345, 347, 348, 349 КК, може виокремлюватися серед інших посягань на порядок публічного управління за двома критеріями – специфічним різновидом управлінської діяльності (діяльність по охороні правопорядку), якій завдається або може бути завдана шкода при вчиненні відповідних злочинів, та механізмом злочинного посягання (шляхом посягання на окремі блага суб'єктів такої діяльності). До цієї ж групи, на її думку, можна віднести і злочини, передбачені ст. 350 та 352 КК, які встановлюють відповідальність за заподіяння шкоди особистим та майновим благам службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок. Видовий (груповий) об'єкт злочинів, передбачених ст. 342, 343, 345, 347-349, 350, 352 КК, складають такі компоненти, як: здійснювана у відповідності до закону службова діяльність службових осіб, представників влади, зокрема працівників правоохоронних органів, та діяльність представників громадськості з охорони правопорядку; особиста і майнова безпека суб'єктів управлінської діяльності та їхніх близьких [14, с. 219].

Найбільшу частину кримінальних правопорушень в межах цієї групи утворюють ті, що посягають на представників влади. Однак їх виокремлення в самостійну групу не представляється можливим, оскільки є склади кримінальних правопорушень,

в яких потерпілий представник влади у широкому значенні слова охороняється поряд з іншими категоріями потерпілих. Наприклад, у ст. 342 КК України містяться підстави кримінальної відповідальності за опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Потерпілим від кримінальних правопорушень, передбачених ст. 342, 343, 347 КК, поряд з представниками державної влади є приватні виконавці. У ст. 346 КК криміналізовано погрозу або насильство щодо державного чи громадського діяча.

Відтак цілком очевидно, що, виходячи із сучасної системи кримінально-правових заборон, передбачених розділом XV Особливої частини КК, кримінальні правопорушення проти представників державної влади розглядають в комплексі з посяганнями на інші категорії потерпілих.

І.М. Чуб зауважує, що з огляду на характер посягань, змістом яких є протиправний вплив на законну діяльність представників влади, працівників правоохоронних органів і членів громадських формувань, злочини, передбачені статтями 342-352 КК, доречно об'єднати в одну групу, оскільки вони посягають на відносини у сфері забезпечення діяльності представників влади, працівників правоохоронних органів, членів громадських формувань [5, с. 272-273].

Виокремлення в межах цієї групи такої категорії потерпілих, як працівник правоохоронного органу, є недоцільним, оскільки в широкому (не кримінально-правовому) значенні правоохоронці є представниками держави.

З огляду на зазначене цю групу доцільно назвати *«кримінальні правопорушення проти представників влади й інших осіб у зв'язку з їх службовою чи громадською діяльністю»* (ст. 342-345, 346, 347, 348, 349, 350-352 КК).

У межах цієї групи варто виділити три підгрупи: 1) кримінальні правопорушення проти представників влади; 2) кримінальні правопорушення проти інших осіб

у зв'язку з їх службовою чи громадською діяльністю.

В окрему – четверту – групу можна виділити *кримінальні правопорушення проти журналістів* – погроза або насильство щодо журналіста (ст. 345-1), умисне знищення або пошкодження майна журналіста (ст. 347-1), посягання на життя журналіста (ст. 348-1), захоплення журналіста як заручника (ст. 349-1). Це обумовлено особливою категорією потерпілих від кримінальних правопорушень. Законодавець, виділивши підстави кримінальної відповідальності за посягання на журналістів в окремі статті КК, навіть уточнив назву розділу XV Особливої частини, додавши вказівку «та кримінальні правопорушення проти журналістів». У такий спосіб стає очевидним той факт, що посягання на журналістів не відносяться до кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, а утворюють окрему самостійну групу в межах зазначеного розділу КК.

Має рацію З.А. Загинеї в тому, що зміни, які стосувалися поміщених у Розділ XV Особливої частини КК ст. 345-1, 347-1, 348-1 та 349-1 КК, є недолугими. Відповідні злочини не посягають на суспільні відносини, що охороняються нормами цього розділу. Штучною виглядає вказівка законодавця у назві цього розділу на злочини проти журналістів. Таке враження, що це формулювання «доточене» до того, що існувало у КК [15, с. 204].

Ще одну групу кримінальних правопорушень об'єднують за такими предметами, як документи та засоби отримання інформації. Її називають по-різному, зокрема як кримінальні правопорушення у сфері використання документів і засобів отримання інформації (ст. 357–360 КК) [1, с. 517; 3, с. 518]; що посягають на авторитет органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян в частині дотримання встановленого законодавством порядку обігу та використання документів, печаток, штампів, бланків, спеціальних технічних засобів отримання інформації та ліній зв'язку (ст. 357–360 КК) [8, с. 301]; що посягають на порядок зберігання й охорони документів, штампів, печаток (ст. 357, 358 КК) [7, с. 321];

проти достовірності документів, штампів, печаток (ст. 357, 358 КК) [6, с. 838]; що пов'язані з посяганням на законний порядок користування документами, печатками, штампами, технічними засобами (ст. 357–360 КК) [10, с. 96–99]; що посягають на суспільні відносини у сфері використання документів і засобів отримання інформації (ст. 357–360 КК) [11, с. 436].

Водночас окремі науковці розділяють зазначені делікти на дві групи. О.О. Кашкаров, наприклад, виділяє, з одного боку, злочини проти авторитету державних органів в сфері контролю та регулювання офіційного документообігу, а з другого – злочини проти авторитету органів державної влади в сфері інформаційної безпеки [13, с. 67–72]. Ю.П. Дзюба, характеризуючи групу злочинів у сфері використання документів і засобів отримання інформації, слушно зазначає, що включення до цієї групи поряд з викраденням та підбрюхою документів норми про незаконне використання спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації (ст. 359 КК України) і про умисне пошкодження ліній зв'язку (ст. 360 КК) вбачається штучним [12, с. 192]. Тому вчений вважає, що ці злочини посягають на різні видові об'єкти: об'єкти у сфері інформаційного забезпечення управління в галузі документообігу та відносини у сфері забезпечення нормального використання ліній зв'язку і спеціальних засобів негласного отримання інформації [12, с. 192]. Позиція науковця заслуговує на увагу. Дійсно, поєднувати документи із технічними засобами негласного отримання інформації недоречно. Водночас слід звернути увагу на предмет кримінальних правопорушень, передбачених ст. 357 та 358 КК, адже це не лише документи, але й штампи, печатки, бланки. Видається, що зазначену групу деліктів можна позначити як *кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним заволодінням чи пошкодженням документів, штампів, печаток, а також їх підробленням, збутом чи використанням*.

Варто погодитися з І.М. Чуб, який зазначає, що згідно з Рішенням Конституційного Суду № 12-рп/ 2011 у справі за конституційним поданням Служби безпеки України щодо офіційного тлумачення положення ч. 3 ст. 62 Консти-

туції України» використання засобів для негласного отримання інформації повинно відбуватися виключно у відповідному процесуальному порядку особами або підрозділами, уповноваженими здійснювати оперативно-розшукову діяльність, перелік яких наведено в ч. 1 ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Звідси можна зробити висновок, що застосування спеціальних технічних засобів отримання інформації є окремим, самостійним видом владних повноважень, якими наділяються правоохоронні органи на підставі й у порядку, встановленими у законі. Ось чому вбачається виправданим об'єднати в одну групу злочини, передбачені статтями 353 і 359 КК, як такі, що посягають на відносини у сфері забезпечення порядку наділення владними повноваженнями [5, с. 272–273]. З огляду на зазначене варто виділити кримінальні правопорушення проти порядку наділення владними повноваженнями (ст. 353, 359 КК).

Ю.П. Дзюба, характеризуючи інші кримінальні правопорушення, передбачені розділом XV Особливої частини КК, їх видовим об'єктом визнає відносини у сфері забезпечення встановленого порядку реалізації прав і дотримання обов'язків [12, с. 194]. Однак вчений не конкретизує, які саме делікти мають входити у цю групу. Натомість І.М. Чуб стверджує, що згідно зі статтями 13 і 14 ЦК України цивільні права й обов'язки здійснюються й виконуються в межах і в порядку, встановленому договором або цивільним законодавством. Під час реалізації своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших, вона також не може бути примушена до дій, учинення яких не є обов'язковим для неї. Зважаючи на це, можемо констатувати, що інтегративними рисами злочинів, передбачених статтями 354–356 КК, є те, що вони посягають на відносини у сфері забезпечення порядку реалізації прав та виконання обов'язків [5, с. 275–277]. В.І. Осадчий виділяє схожу групу деліктів – злочини, що пов'язані з посяганням на законний порядок здійснення громадянами своїх прав і свобод (ст. 340, 341, 349, 354, 355, 356 КК) [10, с. 96–98]. Водночас видається, що кримінальні правопорушення,

передбачені ст. 340, 341, 349 КК, мають бути включені до інших груп.

Розглядаючи кримінальні правопорушення, що залишилися, варто звернути увагу на той факт, що вчені пропонують окремі з них перемістити до інших розділів Особливої частини КК. На думку І.М. Чуба, викликає сумніви закріплення у цьому розділі КК умисного пошкодження ліній зв'язку (ст. 360 КК), оскільки безпосередній об'єкт цього злочину не є однорідним з об'єктами інших злочинів, передбачених у розділі XV Особливої частини КК [5, с. 272–273]. До цього моменту його слід віднести до інших кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян.

З огляду на зазначене можна запропонувати таку класифікацію цих деліктів (таблиця 2).

Таким чином, на підставі вищезазначеного можна запропонувати таку класифікацію кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальних правопорушень проти журналістів:

1) кримінальні правопорушення проти державних символів та порядку їх використання (ст. 338 і 339 КК);

2) кримінальні правопорушення, пов'язані з перешкодженням діяльності підприємств, установ, організацій та об'єднань громадян (ст. 340 і 341 КК);

3) кримінальні правопорушення проти представників влади й інших осіб у зв'язку з їх службовою чи громадською діяльністю» (ст. 342–345, 346, 347, 348, 349, 350–352 КК);

4) кримінальні правопорушення проти журналістів (ст. 345-1, 347-1, 348-1, 349-1);

5) кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним заволодінням чи пошкодженням документів, штампів, печаток, а також їх підробленням, збутом чи використанням (ст. 357 і 358 КК);

6) кримінальні правопорушення проти порядку наділення владними повноваженнями (ст. 353, 359 КК);

7) кримінальні правопорушення у сфері забезпечення порядку реалізації прав та виконання обов'язків (ст. 354–356 КК);

Класифікація кримінальних правопорушень проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальних правопорушень проти журналістів

Група кримінальних правопорушень	Стаття КК України
1. Кримінальні правопорушення проти державних символів та порядку їх використання	Стаття 338. Наруга над державними символами Стаття 339. Незаконне підняття Державного Прапора України на річковому або морському судні
2. Кримінальні правопорушення, пов'язані з перешкоджанням діяльності підприємств, установ, організацій та об'єднань громадян	Стаття 340. Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій Стаття 341. Захоплення державних або громадських будівель чи споруд
3. Кримінальні правопорушення проти представників влади й інших осіб у зв'язку з їх службовою чи громадською діяльністю	Стаття 342. Опір представникові влади, працівникові правоохоронного органу, державному виконавцю, приватному виконавцю, члену громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовцеві, уповноваженій особі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб Стаття 343. Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця Стаття 344. Втручання у діяльність державного діяча Стаття 345. Погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу Стаття 346. Погроза або насильство щодо державного чи громадського діяча Стаття 347. Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця Стаття 348. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця Стаття 349. Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника Стаття 350. Погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок Стаття 351. Перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради Стаття 351-1. Перешкоджання діяльності Рахункової палати, члена Рахункової палати Стаття 351-2. Перешкоджання діяльності Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України Стаття 352. Умисне знищення або пошкодження майна службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок
4. Кримінальні правопорушення проти журналістів	Стаття 345-1. Погроза або насильство щодо журналіста Стаття 347-1. Умисне знищення або пошкодження майна журналіста Стаття 348-1. Посягання на життя журналіста Стаття 349-1. Захоплення журналіста як заручника
5. Кримінальні правопорушення, пов'язані з незаконним заволодінням чи пошкодженням документів, штампів, печаток, а також їх підробленням, збутом чи використанням	Стаття 357. Викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження Стаття 358. Підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів
6. Кримінальні правопорушення проти порядку наділення владними повноваженнями	Стаття 353. Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи Стаття 359. Незаконні придбання, збут або використання спеціальних технічних засобів отримання інформації

Закінчення табл. 1

7. Кримінальні правопорушення у сфері забезпечення порядку реалізації прав та виконання обов'язків	Стаття 354. Підкуп працівника підприємства, установи чи організації Стаття 355. Примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань Стаття 356. Самоправство
8. Інші кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян	Стаття 360. Умисне пошкодження або руйнування телекомунікаційної мережі

8) інші кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян (ст. 360 КК).

Наведена класифікація не позбавлена дискусійних моментів, однак вона може бути врахована в удосконаленні кримінального законодавства, а також є своєрідним орієнтиром у подальшому дослідженні актуальних проблем кримінальної відповідальності за кримінальні правопорушення проти авторитету органів держав-

ної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів.

Під час реформування кримінального законодавства злочин, передбачений ст. 340 КК України, слід віднести до розділу V Особливої частини КК – кримінальних правопорушень проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина. Окрім того, кримінальні правопорушення проти журналістів варто перенести до іншого розділу Особливої частини КК.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / В.Я. Тацій, В. І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2020. 768 с.
2. Кримінальне право України: Особлива частин : підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. проф. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2015. 680 с.
3. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін. ; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. Вид. 3-тє вид., переробл. та доповн. Київ : Атіка, 2009. 744 с.
4. Залялова І.М. Кримінальна відповідальність за втручання в діяльність працівника правоохоронного органу : дис.. канд. юрид. наук : 12.00.08. Донецьк, 2006. 183 с.
5. Чуб І.М. Систематизація злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. *Проблеми законності*. 2012. Вип. 118. С. 270–277.
6. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: навч. посіб. / за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ : Ваїте, 2014. 944 с.
7. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / А.П. Бабій, І.С. Доброход, Ю.А. Кармазін та ін. ; за заг. ред. Є.Л. Стрельцова. Харків : Одиссей, 2009. 496 с.
8. Кримінальне право. Особлива частина : підручник / за ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського. Луганськ : Елтон-2, 2012. Т. 2. 780 с.
9. Вознюк А.А. Видовий об'єкт злочинів, передбачених ст. 255, 257, 258³, 260 Кримінального кодексу України. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 1(13). С. 262–275.
10. Осадчий В.І. Об'єкт і система злочинів, передбачених розділом XV КК України. *Право України*. 2004. № 2. С. 96–99.
11. Кримінальне право України. (Особлива частина) : підручник / кол. Авторів: А.В. Байлов, О.А. Васильєв, О.О. Житний, та ін.; за заг. ред. О.М. Литвинова ; наук. ред. серії О.М. Бандурка. Харків : Вид-во ХНУВС, 2011. 572 с.
12. Дзюба Ю.П. До питання про систему злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян у чинному КК України. *Вісник Академії правових наук України*. 2005. № 1(56). С. 188–194.

13. Кашкаров О.О. Класифікація злочинів, передбачених Розділом XV Кримінального кодексу України, на підставі об'єкту злочину. *Кримський юридичний вісник*. 2009. Вип. 3(7). С. 67–72.

14. Давидович І.І. Кримінально-правова охорона представників влади і громадскості, які охороняють правопорядок : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2007. 252 с.

15. Загиней З.А. Герменевтика кримінального закону України : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2016. 636 с.